

Манаєнко І.М.
кандидат економічних наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ

Прудкий В.В.
студент факультету менеджменту та маркетингу
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Анотація. В даній статті розглянуто роль окремих країн в діяльності Міжнародного валютного фонду. Досліджено засади співпраці Міжнародного валютного фонду з Україною на основі Програми розширеного фінансування та проаналізовано результати цієї співпраці, втілені в реалізації реформ, які були впроваджені в процесі кредитування. В наслідок чого було виділено основні позитивні та негативні результати впливу Міжнародного валютного фонду на соціальну, економічну та політичну сфери життя в Україні. Зроблено висновки стосовно подальшої співпраці України з МВФ та можливі перешкоди на її шляху та можливі путі їх вирішення. Також у статті спрогнозовано ймовірність подальших тісних стосунків з Міжнародним валютним фондом на тлі останніх подій в міжнародній діяльності України та глобалізаційних викликів. Також зроблено висновки щодо подальних перспектив у дослідженні цього питання та його актуальності в подальшому.

В статті наведено данні стосовно державного боргу України як зовнішнього так і внутрішнього, а також дані щодо зведеного балансу.

Ключові слова. Міжнародний валютний фонд, квоти, структурні «маяки», реформи, «стенд-бай», Механізм розширеного фінансування, державний борг.

**Manayenko I.M.,
Prudkiy V.V.,**

THE COOPERATION OF UKRAINE WITH THE INTERNATIONAL MONETARY FUND

Annotation. In this article is considered the role of particular countries in the International Monetary Fund activity. In the article are explored the elements of cooperation with International Monetary Fund on the basis of Extended Fund Facility and are analyzed the results of this cooperation, which were realized in the reformation, which have been provided during the crediting. Eventually in the article are distinguished the main positive and negative results of the International Monetary Fund influencing on social, economy and political spheres of life in Ukraine. Also in the article are made the conclusions about further cooperation between Ukraine and the International Monetary Fund and about the possible hedges on its way and possible ways of their solving. Moreover in the article is predicted the probability of further close relations with the International Monetary Fund on the basis of previous events in the international activity of Ukraine and the challenges of the globalization. Also on the article are made the conclusions about the prospective of making researches in this sphere and about the relevance of this topic in the future.

In the article are given the data which contain the information about government debt and balance of payments of Ukraine.

Keywords. the International Monetary Fund, quota, structural «beacons», «stand-by», the Extended Fund Facility, government debt.

**Манаенко И.И.
Прудкий В.В.**

СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНЫ С МЕЖДУНАРОДНЫМ ВАЛЮТНЫМ ФОНДОМ

Аннотация. В этой статье рассматривается роль отдельных стран в деятельности Международного валютного фонда. В статье рассматриваются элементы сотрудничества с Международным валютным фондом на основе Расширенного фонда и анализируются результаты этого сотрудничества, которые были реализованы в ходе реформирования, которые были предоставлены в процессе кредитования. В конечном итоге в статье выделяются основные положительные и отрицательные результаты воздействия Международного валютного фонда на социальную, экономическую и политическую сферы жизни Украины. Также в статье сделаны выводы о дальнейшем сотрудничестве между Украиной и Международным валютным фондом и о возможных хеджах на своем пути и возможных путях их решения. Кроме того, в статье прогнозируется вероятность дальнейших тесных отношений с Международным валютным фондом на основе предыдущих событий в международной деятельности Украины и вызовов глобализации. Также в статье сделаны выводы о перспективах проведения исследований в этой области и о релевантности этой темы в будущем.

В статье приведены данные, которые содержат информацию о государственном долге и платежном балансе Украины.

Ключевые слова: Международный валютный фонд, квота, структурные «маяки», «стенд-бай», Механизм расширенного финансирования, государственный долг.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. В перші роки незалежності Україна почала активно налагоджувати контакти з іншими країнами і як наслідок долучатися до міжнародних організацій.

Наразі Україна також бере активну участь у всіх напрямках діяльності ООН, найважливішими з яких є підтримання міжнародного миру та безпеки

та зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах, розвиток співробітництва у вирішенні проблем соціально-економічного та гуманітарного характеру, забезпечення прав людини [1]. Не є виключенням і Міжнародний валютний фонд (МВФ), членом якого Україна є з 1992 року. Беручи до уваги нестабільність української економіки та глибоку економічну кризу, що розпочалась з моменту здобуття незалежності питання кредитування України з боку МВФ піддавалось чисельним засудженням і схваленням. Проти співробітництва з МВФ висловлювались безліч експертів та політичних діячів, пов'язуючи економічну нестабільність саме з кредитами МВФ.

Враховуючи те, що Україна є державною, яка прагне проявляти себе на світовій арені, але попри економічну кризу вимушена сконцентрувати зусилля на її подоланні, неоднозначне питання співробітництва з такою міжнародно-фінансовою організацією як МВФ є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В ході дослідження даного питання були проаналізовані нормативно-правові акти України щодо співпраці з Міжнародним валютним фондом [2],[3],[4] щорічний звіт МВФ [5], публікації міністерств України на тему відносин з МВФ [1],[6].

Формування цілей статті. Метою даної статті є дослідження співпраці України з Міжнародним валютним фондом та її аналіз особливостей з урахування механізмів та умов фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед тим як перейти до розгляду власне відносин України та МВФ спершу варто відмітити індивідуальну участь деяких країн в регулюванні МВФ (таблиця 1), відповідно величина квоти визначає кількість голосів країни-члена. Для прийняття рішення щодо перегляду квот необхідно 85% голосів.

ТОП-10 країн за часткою квот у МВФ станом на 2016 рік, %

1	США	16,66%
2	Японія	6,21%
3	Китай	6,14%
4	Німеччина	5,37%
5	Франція	4,07%
6	Великобританія	4,07%
7	Італія	3,05%
8	Індія	2,66%
9	Росія	2,61%
10	Бразилія	2,24%

Джерело: [5]

Таким чином кожне рішення щодо переглядів розмірів квот – це те рішення, яке схвалює США, бо без участі голосів США не буде набрана необхідна більшість для прийняття рішення, адже США володіють 16,66% голосів – відповідно квот. Суттєвою також залишається частка країн ЄС, які дотримуються спільної політики і мають схожі політичні та геополітичні інтереси.

Кожна нова угода з МВФ для України за останні 4 роки супроводжувались відповідними документами: Лист про наміри, Меморандум про економічну та фінансову політику, та Технічний Меморандум про взаєморозуміння між Україною та МВФ.

У Листі про наміри зазвичай вказувались загальні проблеми, на вирішення яких запитувався черговий кредит, а у Меморандумі про економічну та фінансову політику розгорнутий звіт з аргументацією щодо вказаних в Листі про наміри проблеми. Також кожен Меморандум про економічну та фінансову політику містив в собі певні прописані «структурні маяки» та попередні заходи, умови, по мірі виконання яких надавались би

кредитні гроші. З метою глибокого розуміння порушеної тематики розглянемо ключові «структурні маяки» за останні 3 роки.

Структурні маяки на 2014 рік:

- ухвалити законодавство, що забезпечить повне і обов'язкове застосування розподільчих рахунків для платежів за комунальні послуги;
- для більш точного відображення фінансового стану Нафтогазу, Нафтогаз до 3 квітня оголосить тендер на проведення аудиту діяльності Нафтогазу із залученням зовнішнього аудитора;
- розробка та імплементація основних законодавчих та нормативних актів, які можуть справити вплив на бізнес-клімат, ефективність судочинства та податкового адміністрування;
- завершити проведення діагностичних обстежень та аналіз бізнес-планів 15 найбільших банків;
- ухвалити законодавство, щодо створення незалежного антикорупційного агентства;
- подати до Верховної Ради зміни до законодавства, спрямованого на запобігання легалізації коштів отриманих незаконним шляхом;
- НБУ має підготувати проект законодавчих змін до Закону про НБУ, націлених на зміцнення бази для урядування та автономії НБУ [2].

Структурні маяки на 2015 рік:

- Верховна Рада ухвалить зміни і поправки до Закону про НБУ;
- Верховна Рада ухвалить Закон про вибіркове підвищення судового збору;
- Уряд підготує план вдосконалення адміністрування надходжень, спрямований на модернізацію Державної фіскальної служби;
- створення Національного антикорупційного бюро;
- Верховна Рада затвердить зміни до законодавства, спрямовані на покращення збирання платежів НАК «Нафтогазом»;
- Верховна Рада ухвалить новий закон «Про ринок газу» [3].

Аналізуючи період 2014-2015 року, то можемо бачити, що за рахунок співробітництва з МВФ була проведена низка реформ, які торкнулися як і державного апарату, так і пересічних громадян. Зокрема для пересічних громадян відчутними були зростання тарифів та їх реформування, посилення контролю за збиранням платежів та впровадження відповідних жорстких санкцій за несплату, а також підвищено судовий збір.

Угода з МВФ передбачає поступове зростання тарифів на газ для населення, які зараз у чотири – дев'ять разів нижче, ніж у країнах-сусідах (рис. 1). Однак навіть після цього у 2017 році українські тарифи будуть удвічі меншими, ніж у східноєвропейських державах [7].

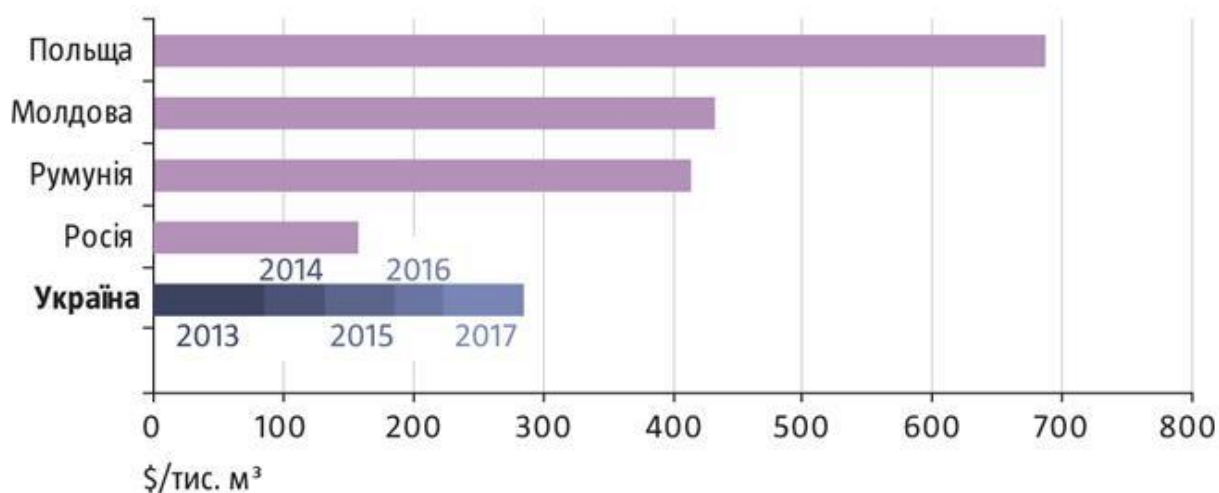

Рис. 1. Ціни на газ для домогосподарств

Джерело: [7]

Було прийнято низку законів, які ознаменували створення Антикорупційного комітету та розпочато боротьбу з корупцією, запровадили ефективну і прозору вимогу щодо декларування активів для посадових осіб високого рівня. Увагу було приділено вирішенню проблеми НАК «НАФТОГАЗ», пов'язану з її заборгованістю, внесенню змін до енергетичного законодавства (Закон «Про ринок природного газу» (329-VIII 09.04.15), який створив рівні правила для участі на ринку) та розширенню автономії НБУ (Закон про розбудову інституційної спроможності НБУ (541-VIII від 18.06.2015)).

Також співробітництво призвело до певних зрушень про які йдеться в Листі про наміри 2016 року: «Після глибокого і болючого спаду, економічна активність продовжувала поживавлюватися в першому півріччі 2016 р., а реальний ВВП в двох послідовних кварталах зростав вперше з 2012 року. Рівень інфляції стрімко скорочується. Що стосується напрямків політики, ми вжили заходів для підтримки необхідної податково-бюджетної консолідації, відновлення стабільності фінансового сектору, початку роботи з подолання корупції і покращення умов для підприємницької діяльності»[4].

Чотирирічна програма Механізм Розширеного Фінансування (Extended Fund Facility - EFF) обсягом 17,5 млрд.дол. є головною складовою плану Міністерства фінансів зі стабілізації економіки України та закладання підвалин для відновлення її зростання, починаючи з 2016 року [6].

Прийнята рішенням Ради Директорів МВФ 11 березня 2015 року, EFF замінила собою програму Фонду Stand-by, що була надана Україні 30 квітня 2014 року [6].

Цей механізм призначений для сприяння країнам в подоланні середньострокових і більш довгострокових проблем, пов'язаних з платіжним балансом, викликаних великими спотвореннями, які вимагають фундаментальних економічних реформ (рис. 2). Термін погашення: 4½-10 років з дня фактичного надання коштів [8].

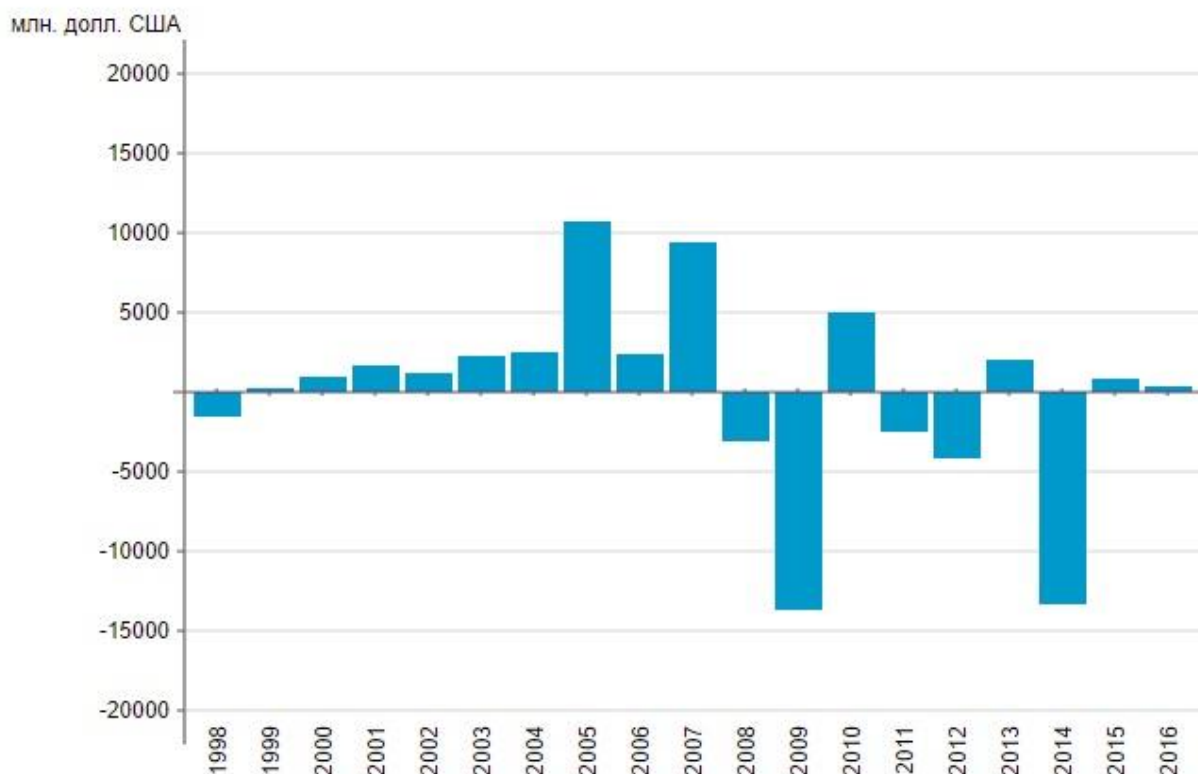

Рис. 2. Графік платіжного балансу України за 1998-2016 роки

Джерело: [9]

Перший транш на суму 5 млрд. дол. було надано у березні 2015 року і спрямовано на нагальні бюджетні потреби та на відновлення золотовалютних резервів Національного банку. Зокрема, надання цього траншу дозволило одразу збільшити резерви вдвічі (з близько 5 до майже 10 млрд. дол. США). 1.7 млрд. дол. США другого траншу, які були перераховані у серпні 2015 року, повністю пішли на поповнення резервів НБУ, що допомогло посилити стабільність на валютному ринку країни [6].

Ключові факти про програму:

1. Відсоткова ставка по кредиту EFF складає 3.05% річних. Для порівняння, середня ставка за кредитами, які активно залучала Україна впродовж 2010-2013 років, складала в середньому близько 8%.
2. Кредит надається на 10 років, перші п'ять з половиною років складає пільговий період.
3. Виплати по кредиту відбуваються щоквартально [6].

Оскільки Україна перейшла від програми «Стенд-бай», яка застосовується для подолання короткострокових проблем платіжного балансу, до Механізму Розширеного Фінансування з розряду комбінованої фінансової підтримки (пільговий), то це свідчить про те, що Україна зіткнулась з довгостроковими проблемами платіжного балансу, для яких і призначений EFF.

Як будь-яке явище в цьому світі, кредитування від МВФ має свої як позитивні так і негативні сторони. Серед позитивного впливу МВФ на Україну можна виділити на ступні пункти:

- За кожен подальший транш Україна має виконати певні умови для його отримання, серед який і реформування. Отже кредити МВФ стимулюють реформування в Україні. Яка якість проведення цих реформ це уже інше питання.
- За активного залучення коштів МВФ НБУ мав змогу сформувати золото-валютні резерви.
- Щороку на основі даних, які Україна зобов'язалась надавати після підписання угоди про членство в МВФ, проводиться аналіз стану економіки України.
- Під впливом МВФ набули чинності антикорупційні закони та розпочало свою діяльність Антикорупційне бюро. Що свідчить про перші позитивні зрушення в боротьбі з корупцією в країні.
- Була модернізована фіскальна політика.
- Під впливом МВФ НБУ почав активно контролювати діяльність комерційних банків, проводити регулярні обстеження.

Серед негативних чинників впливу можна виділити:

- Стрімке зростання зовнішнього боргу України, який починаючи з 2014 року збільшився в 4 рази. Створення негативного іміджу країні – показує її неплатоспроможність.
- Проведення пенсійної реформи та зростання вартості комунальних платежів, спричинило масове соціальне невдоволення.

- Як би там не було, але фактом залишається те, що реформи по суті проводяться за гроші, які надає МВФ, що свідчить про некомпетентність влади.

Головною проблемою співробітництва України та МВФ на сучасному етапі відносин є нераціональне використання коштів, отриманих в кредит. Адже переважна кількість ресурсів спрямовується саме на залатання дір в бюджеті та підтримці торговельного балансу, а не сприяє розвитку, наприклад, секторів промисловості чи сільського господарства для реального росту економіки, збільшуючи державний борг (таблиця 2).

Таблиця 2

Динаміка державного боргу України з 2010 по 2017 роки

Рік	Загальний борг		Зовнішній борг		Внутрішній борг	
	в млн. грн.	%	в млн. грн.	%	в млн. грн.	%
01.01.2010	316884,6		211751,7		105133	
01.01.2011	432235,4	+36.4	276745,6	+30.7	155490	+47.9
01.01.2012	473121,6	+9.5	299413,9	+8.2	173708	+11.7
01.01.2013	515510,6	+9.0	308999,8	+3.2	206511	+18.9
01.01.2014	584114,1	+13.3	300025,4	-2.9	284089	+37.6
01.01.2015	1100564	+88.4	611697,1	+103.9	488867	+72.1
01.01.2016	1572180	+42.9	1042719,6	+70.5	529461	+8.3
01.01.2017	1929759	+22.7	1240028,7	+18.9	689730	+30.3

Джерело: [10]

Вирішення цієї проблеми може бути досягнуто за рахунок стимулювання росту ВВП, показника, який визначає надійність та потужність економіки

країни. Україна має величезний як промисловий потенціал, так і аргосектор, який потребує інвестицій.

Як би там не було Україна залишається одним з найбільших боржників МВФ, а значить найближчим часом вимушена буде виконувати вимоги МВФ щодо надання нових кредитів, в іншому разі, якщо Україна відмовиться, то не отримає подальших запланованих траншів, а значить і не зможе покривати свої старі боргові зобов'язання, через що ризикує бути визнаною країною з дефолтом.

Безперечно для МВФ вигідно стимулювати нашу економіку до росту, сприяти приватизації, розвитку бізнесу, адже від неплатоспроможності України програє і Фонд. Тому вірогідно у найближчі роки уряд України та МВФ активно співпрацюватимуть з метою стабілізації української економіки.

Тож для того, щоб продовжувати успішне співробітництво з МВФ Україні необхідно: продовжувати впровадження реформ прозорості економіки, продовжувати процес приватизації, приводити корупцію до мінімуму, поглиблювати структурні реформи, розвивати на новому рівні банківську та фінансові реформи, використовувати ринкові методи для утримування курсу національної валюти, здійснювати поступово пенсійну реформу, продовжувати звітувати перед МВФ.

Враховуючи ці пункти та дотримання норм статуту організації Україна зможе прокласти шлях до успішного співробітництва з МВФ. Більш того Україна починаючи з 2014 року проклала вектор на вступ до ЄС, і як наслідок 6 квітня 2017 року Європейський парламент проголосував за надання безвізового режиму для громадян України, що остаточно затвердило її інтеграційний вектор на Захід, що в свою чергу лише підкреслить стосунки з МВФ та іншими міжнародними організаціями та підвищить репутацію України на світовій економічній арені.

Висновки. Підбиваючи підсумки можна стверджувати, що співпраця МВФ з Україною дала поштовх реформуванню в Україні, однак потійно

зростаючий борг України, викликаний кредитуванням МВФ, не підкріплюється значними досягненнями в економіці, адже кошти взяті в кредит переважно спрямовуються на організаційні реформи, а не на розвиток ключових галузей економіки. Враховуючи факти, що Україна взяла західний вектор розвитку та залишається одним з найбільших боржників МВФ, то стосунки з МВФ та України мають довгострокову перспективу.

Наукова новизна статті полягає у розширенні аспектів дослідження взаємовідносин МВФ та України на основі механізмів та умов фінансування, а також економічних показників України.

Оскільки стосунки з МВФ, які зазнали активного розвитку починаючи з 2014 року, у своїй неоднозначності є стратегічно важливими для України, то вони вимагають постійного спостереження, а отже цей напрямок буде ще тривалий час залишатися перспективним для подальших наукових розробок.

Література

1. Участь України у міжнародних організаціях – Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations>
2. Лист про наміри 2014 року Сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0360500-14/page2>
3. Лист про наміри 2015 року Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/55d2331989486.pdf>
4. Лист про наміри 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v2-16500-16>
5. Річний звіт МВФ 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/ar/2016/pdf/ar16_rus.pdf

6. Механізм розширеного фінансування Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mehanizm-rozshirenogo-kredituvannja>
7. Шавалюк Л. Втримати рівновагу. Кредит МВФ: панацея від усіх бід чи черговий привід для занепокоєння? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/109887>
8. Кредитування МВФ Інформаційна довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/rus/howlendr.pdf>
9. Платіжний баланс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/balance/>
10. Державний борг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov/>